

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

2025 06 20
NSMOT 25/06/20/01

**DĖL SOCIALINĖS PARAMOS IŠMOKŲ ATSKAITOS RODIKLIŲ IR BAZINIO
BAUSMIŲ IR NUOBAUDŲ DYDŽIO NUSTATYMĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS
AKTŲ**

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas kartu su mokslininkais, rengusiais Minimalių pajamų sistemos adekvatumo studiją (toliau - Studija), susipažino ir teikia pastabas Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo Nr. X-1710 pakeitimo įstatymo projektui (toliau – Projektas) ir jį lydinčiam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo Nr. X- 1710 pakeitimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektui.

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas jau ne vienerius metus ragina Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją peržvelgti išmokų indeksavimo tvarką, siekiant užtikrinti jų adekvatumą ir poveikį skurdo ir socialinės atskirties mažinimui. Studija atskleidė išmokų sistemos spragas vertinant jų adekvatumą, prieinamumą ir įgalinimą. Europos Komisija jau eilę metų ragina užtikrinti išmokų adekvatumą ir išmokų bei mokesčių sistemos vaidmenį mažinant skurdą ir socialinę atskirtį.

Susipažinę su pateiktais teisės aktais, manome, kad šie projektai žengia žingsnius minėtų tikslų link - labiau atspindės vidutinio darbo užmokesčio pokyčius (toliau - VDU) ir leis greičiau reaguoti į infliacijos kaitą, artės prie minimalių vartojimo poreikių dydžio (toliau - MVPD) ir stiprins gyventojų socialinę apsaugą. Atsižvelgiant į tai, palaikome siūlomus pakeitimus.

Tuo pačiu atkreipiame dėmesį, kad Studijos pasiūlymai nėra įgyvendinami pilna apimtimi. Tuo pačiu manome, kad pokyčiai turės ribotą poveikį skurdo ir socialinės atskirties mažinimui. Atitinkamai teikiame šias papildomas pastabas ir pasiūlymus:

1. Projekto tikslas yra stiprinti socialinės apsaugos išmokų įtaką skurdo ir pajamų nelygybės mažinimui, tačiau apskaičiuotas poveikis skurdo rizikos lygiui yra labai ribotas. Visų gyventojų skurdo rizikos lygis turėtų sumažėti apie 0,3 proc. punkto, vaikų ir asmenų su negalia skurdo rizikos lygis turėtų sumažėti po maždaug 1 proc. punktą, o bedarbių – 0,6 proc. punkto. Šie pokyčiai iš esmės yra paklaidos ribose ir, įvertinant itin aukštus skurdo rizikos rodiklius šalyje, vertintini kaip neambicingi. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos prašome inicijuoti diskusiją, kur būtų pristatytos skaičiuotos alternatyvos ir jų poveikis skurdo rizikai. Be to, naudinga būtų įvertinti ne tik skurdo rizikos lygio, bet gylio pokyčius.

2. Aiškinamajame rašte teigiama, kad MVPD indeksavimas atspindės kainų ir VDU pokyčius, tačiau nėra pakankamai aišku, kaip šie du dydžiai derinami. Atsižvelgiant į Studijos rekomendacijas, MVPD kaip tų išmokų skaičiavimo bazę, siūlome indeksuoti kasmet pagal Vartotojų kainų indekso (VKI) arba VDU augimą, priklausomai, kurio rodiklio augimas didesnis, kad išmokos nenuvertėtų santykinai dirbančiųjų gerovės atžvilgiu.
3. Atitinkamai Projekte siūloma didinti bazinius dydžius, tačiau 4,3-5,7 proc., tačiau planuojami padidinimai nėra pakankami. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos finansų ministerijos paskelbtame Ekonominės raidos scenarijuje prognozuojama, kad 2026 m. VDU išaugs 6,8 proc. Taigi, planuojami padidinimai nėra pakankami, o atsilikimas nuo VDU gali tęstis.
4. Projekte numatoma, kad indeksuojant MVPD bus remiamasi prognozėmis, tačiau tai gali lemti MVPD ir socialinių išmokų atsilikimą nuo VDU ir infliacijos realių dydžių kai prognozės dažnai būna pernelyg konservatyvios ir nepasitvirtina. Siūlome numatyti prognozių netikslumo kompensavimo mechanizmus, dydžius apskaičiuojant ne tik pagal prognozes, bet ir pagal ankstesnių metų realių dydžių ir prognozės skirtumą. Be kita ko, siūlome įtraukti įvairių institucijų prognozes, pavyzdžiui Finansų ministerijos ir Lietuvos banko.
5. Svarbu įvertinti ir pokyčius metų eigoje, kurie lemia staigius kainų ar pajamų pokyčius šalyje, pavyzdžiui, karas, pandemija, infliacija ir taip toliau. Siūlome numatyti lankstesnę sistemą, kuri leistų pervertinti ir keisti dydžius metų eigoje.
6. Neigiamai vertiname, kad išlaikomi pertekliniai dydžiai (šalpos pensijų bazė, valstybės remiamos pajamos, bazinė socialinė išmoka) kaip tarpininkai tarp MVPD ir konkrečių socialinių išmokų. Mūsų vertinimu, tai daro išmokų sistemą mažiau skaidrią ir suprantamą, išmokos sunkiau palyginamos tarpusavyje. Atsižvelgiant į Studijoje pateiktą rekomendaciją, siūlome visas Studijoje analizuotas socialines išmokas (socialinę pašalpą, išmokas šeimoms iš valstybės biudžeto, šalpos išmokas) skaičiuoti kaip atskaitos bazę naudojant MVPD, bet ne tarpinius dydžius.

Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo direktorė Aistė Adomavičienė

Prof. dr. Romas Lazutka

Doktorantė Žeimantė Straševičiūtė

Prof. dr. Laima Okunevičiūtė Neverauskienė

Prof. dr. Daiva Skučienė

**DĖL SOCIALINĖS PARAMOS IŠMOKŲ ATSKAITOS RODIKLIŲ IR BAZINIO
BAUSMIŲ IR NUOBAUDŲ DYDŽIO NUSTATYMĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS
AKTŲ**

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas kartu su mokslininkais, rengusiais Minimalių pajamų sistemos adekvatumo studiją (toliau - Studija), susipažino ir teikia pastabas Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo Nr. X-1710 pakeitimo įstatymo projektui (toliau – Projektas) ir jį lydinčiam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo Nr. X-1710 pakeitimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektui.

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas jau ne vienerius metus ragina Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją peržvelgti išmokų indeksavimo tvarką, siekiant užtikrinti jų adekvatumą ir poveikį skurdo ir socialinės atskirties mažinimui. Studija atskleidė išmokų sistemos spragas vertinant jų adekvatumą, prieinamumą ir įgalinimą. Europos Komisija jau eilę metų ragina užtikrinti išmokų adekvatumą ir išmokų bei mokesčių sistemos vaidmenį mažinant skurdą ir socialinę atskirtį.

Susipažinę su pateiktais teisės aktais, manome, kad šie projektai žengia žingsnius minėtų tikslų link - labiau atspindės vidutinio darbo užmokesčio pokyčius (toliau - VDU) ir leis greičiau reaguoti į infliacijos kaitą, artės prie minimalių vartojimo poreikių dydžio (toliau - MVPD) ir stiprins gyventojų socialinę apsaugą. Atsižvelgiant į tai, palaikome siūlomus pakeitimus.

Tuo pačiu atkreipiame dėmesį, kad Studijos pasiūlymai nėra įgyvendinami pilna apimtimi. Tuo pačiu manome, kad pokyčiai turės ribotą poveikį skurdo ir socialinės atskirties mažinimui. Atitinkamai teikiame šias papildomas pastabas ir pasiūlymus:

1. Projekto tikslas yra stiprinti socialinės apsaugos išmokų įtaką skurdo ir pajamų nelygybės mažinimui, tačiau apskaičiuotas poveikis skurdo rizikos lygiui yra labai ribotas. Visų gyventojų skurdo rizikos lygis turėtų sumažėti apie 0,3 proc. punkto, vaikų ir asmenų su negalia skurdo rizikos lygis turėtų sumažėti po maždaug 1 proc. punktą, o bedarbių – 0,6 proc. punkto. Šie pokyčiai iš esmės yra paklaidos ribose ir, įvertinant itin aukštus skurdo rizikos rodiklius šalyje, vertintini kaip neambicingi. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos prašome inicijuoti diskusiją, kur būtų pristatytos skaičiuotos alternatyvos ir jų poveikis skurdo rizikai. Be to, naudinga būtų įvertinti ne tik skurdo rizikos lygio, bet gylio pokyčius.

2. Aiškinamajame rašte teigiama, kad MVPD indeksavimas atspindės kainų ir VDU pokyčius, tačiau nėra pakankamai aišku, kaip šie du dydžiai derinami. Atsižvelgiant į Studijos rekomendacijas, MVPD kaip tų išmokų skaičiavimo bazę, siūlome indeksuoti kasmet pagal Vartotojų kainų indekso (VKI) arba VDU augimą, priklausomai, kurio rodiklio augimas didesnis, kad išmokos nenuvertėtų santykinai dirbančiųjų gerovės atžvilgiu.
3. Atitinkamai Projekte siūloma didinti bazinius dydžius, tačiau 4,3-5,7 proc., tačiau planuojami padidinimai nėra pakankami. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos finansų ministerijos paskelbtame Ekonominės raidos scenarijuje prognozuojama, kad 2026 m. VDU išaugs 6,8 proc. Taigi, planuojami padidinimai nėra pakankami, o atsilikimas nuo VDU gali tęstis.
4. Projekte numatoma, kad indeksuojant MVPD bus remiamasi prognozėmis, tačiau tai gali lemti MVPD ir socialinių išmokų atsilikimą nuo VDU ir infliacijos realių dydžių kai prognozės dažnai būna pernelyg konservatyvios ir nepasitvirtina. Siūlome numatyti prognozių netikslumo kompensavimo mechanizmus, dydžius apskaičiuojant ne tik pagal prognozes, bet ir pagal ankstesnių metų realių dydžių ir prognozės skirtumą. Be kita ko, siūlome įtraukti įvairių institucijų prognozes, pavyzdžiui Finansų ministerijos ir Lietuvos banko.
5. Svarbu įvertinti ir pokyčius metų eigoje, kurie lemia staigius kainų ar pajamų pokyčius šalyje, pavyzdžiui, karas, pandemija, infliacija ir taip toliau. Siūlome numatyti lankstesnę sistemą, kuri leistų pervertinti ir keisti dydžius metų eigoje.
6. Neigiamai vertiname, kad išlaikomi pertekliniai dydžiai (šalpos pensijų bazė, valstybės remiamos pajamos, bazinė socialinė išmoka) kaip tarpininkai tarp MVPD ir konkrečių socialinių išmokų. Mūsų vertinimu, tai daro išmokų sistemą mažiau skaidrią ir suprantamą, išmokos sunkiau palyginamos tarpusavyje. Atsižvelgiant į Studijoje pateiktą rekomendaciją, siūlome visas Studijoje analizuotas socialines išmokas (socialinę pašalpą, išmokas šeimoms iš valstybės biudžeto, šalpos išmokas) skaičiuoti kaip atskaitos bazę naudojant MVPD, bet ne tarpinius dydžius.

Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo direktorė Aistė Adomavičienė

Prof. dr. Romas Lazutka

Doktorantė Žeimantė Straševičiūtė

Prof. dr. Laima Okunevičiūtė Neverauskienė

Prof. dr. Daiva Skučienė

From Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas
<info@smtinklas.lt>
To SADM post <post@socmin.lt>
Cc aiste <aiste@smtinklas.lt>; Aušra Saukaitienė <Ausra.Saukaitiene@socmin.lt>; Ugnė Užgalė <Ugne.Uzgale@socmin.lt>
Sent date 2025-06-20 11:02
Subject Dėl socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių
Attachments Dėl Socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių 2025 06 20.pdf;
Dėl Socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių 2025 06 20.docx

Laba diena,

Siunčiame raštą dėl derinamų teisės aktų.

Kadangi vietomis kilo klausimų, būtų puiku suorganizuoti ir aptarti susitikimo metu.

--

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas

www.smtinklas.lt

Tel. nr. +370 668 76316

El.p. info@smtinklas.lt

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas, Vilnius, Odminių g. 12, LT-01122, 300575559
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL SOCIALINĖS PARAMOS IŠMOKŲ ATSKAITOS RODIKLIŲ IR BAZINIO BAUSMIŲ IR NUOBAUDŲ DYDŽIO NUSTATYMĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ
Dokumento registracijos data ir numeris	2025-06-20 Nr. NSMOT 25/06/20/01
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	2025-06-20 Nr. GD-8850
Adresatas	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, A. Vivulskio g. 11, 03610 Vilnius
Registratorius	Vyriausiasis specialistas Živilė Grybaitė
Veiksmo atlikimo data ir laikas	2025-06-20 12:18:42
Dokumento nuorašo atspausdinimo data ir jį atspausdinęs darbuotojas	2025-06-20 atspausdino Vyresnysis patarėjas Aušra Saukaitienė

Nuorašas tikras
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
2025-06-20